

Eldrarøkt

GOMUL
GLOYMD
GOYMD

Eldraðkið í Føroyum

Týdningurin
av fimm
minuttum

10 minuttir, 15 minuttir. 30 ella 40 minuttir.
Summi upp í 60 minuttir. Men eingin
meira minuttir, enn hægst neyðugt

Barbara Holm

Redaktørur á Vikuskiftis Sosialinum

Kanst tú ímynda tær tað? At hvør minuttur í tínum degi verður lagdur til rættis og bara fimm minuttir steðg aftaná eina harða uppgávu, er meira enn tú kann tilláta tær?

Soleiðis er tað at vera heimahjálpi. Hvør brúkarari fær sína minuttir, og tað leypa ikki minuttir av til steðg, til ein kaffimunn, oftast heldur ikki til matarsteðg.

Eldraðkið er framvegis í brennideplinum hjá Miðlahúsinum, og meðan vit seinastu vikuna hava varpað ljós á tað menniskjaliga perspektivið innan ellis og røktarheim, so venda vit komandi vikuna sjóneykuna á heimatænastuna.

Í temasiðunum í Vikuskiftis Sosialinum hesaferð, kanst tú lesa eina stórri reportagu frá einum degi saman við eini heimahjálpi. Heimahjálpin og allir brúkararnir nevndir í reportagini eru dulnevndir, tí hetta er eitt trupult evni at tosa um – eingin ivi um tað.

Soleiðis kennist tað eisini hjá Gunvør Balle, avvarðandi at búfólki í Lágargarði. Fyrrverandi tingkvinnan kennir tað trupult og at fara yvir um mark, at hon í temasiðunum hesaferð greiður frá sínum

upplivingum sum avvarðandi at búfólki í Lágargarði í Havn. Men sum hon so beinrakið sigur – »Vit mugu tala at, og tosa fyri tey, sum ikki fáa tosað sína egnu søk«.

Vit hava yvir 7000 fólk yvir 67 ár í Føroyum. Bróðurparturin av teimum hava ein virðiligan og gevandi aldurdóm. Men tey eru summi, sum detta burtur ímillum. Tey eru summi, sum bara ynskja sær ein kaffimunn saman við heimahjálpi ella gongutúr saman við heilsurøktaranum á ellisheiminum. Tey eru summi, sum kenna seg einsom á ellisárunum, men ikki tí, at starvsfólkini á eldraðkinum ikki eru nærverandi og brenna fyri sínum yrki. Tvørturímóti er orsøkin, at starvsfólkini eru ov fá í tali. Í farnu viku víst vit á, at starvsfólk ikki hava stundir til at geva búfólkum á ellisheimum meira enn grundleggjandi røktina. Hesa vikuna kanst tú lesa um sama trupulleika í heimatænastuni. Hjartarúm fyri okkara gomlu, hava starvsfólkini í heimatænastuni eisini nokk av. Men tíð er ein luksusvøra, sum starvsfólk innan eldraðkið ikki hava.

Góðan lesihug.

KOMMUNAN
ÁBYRGD AV AT
BORGARIN FÆR
NEYÐUGA RØKT

Lógin áleggur kommunum nógvar skyldur, men tær
fáa eisini pengarnar til at røkja skyldurnar fyri

ÁRNI GREGERSEN

7. apríl 2014 stóð lógin kunngjörd í Kunngerðarblaðnum, sum ásetir hvørjar tænarastur borgararnir í Føroyum fáa gjøgnum heimatænastuna og eldrarøktina.

Lógin ásetir greitt, at tey sum hava tørv skulu hava eina samskipaða heildartænastu.

Endamálið við hesi heildartænastu er at fyrirbyggja sjúku, stimbra líkamligu og sálarligu heilsuni og trivna borgarans, at endurmenna mistan førleika, at stimbra móguleika hins einstaka at klára seg sjálvan og at veita røkt og umsorgan.

Í lógini stendur eisini, at tað eru kommunurnar, sum hava ábyrgdina av, at hendan lóg verður hildin.

Sjálv lógin setir nógv krøv.

Millum annað áleggur hon starvsfólki og læknum eina fráboðanarskyldu, koma hesi fram á borgarar, sum liva undir korum har tað sæst, at teimum tørvar hjálp.

Lógin ásetir eisini greitt, at tá ið tænarastur verða veittar, so skal hetta í størsta mun veitast, so persónurin, sum tørvar røkt, hevur so stóran sjálvsavgerarrætt, sum til ber.

Lógin um heimatænastu og røkt var gjörd, stutt fyri, at alt eldraðkið og heimatænastan var lögð til kommunurnar at umsita.

Tí sigur lógin eisini, hvørjar samstarvsmóguleikar kommunurnar hava og eisini ein part um, hvussu sjálf figgingin skal vera.

Í grein 3 stendur:

Kommunurnar skulu tryggja, at borgarar, sum hava tørv á persónligari hjálp, røkt og stuðli, sambært lógini fáa neyðugu hjálpin.

Stk. 2. Kommunurnar kunnu liva upp til sína skyldu sambært stk. 1 við at keypa tænarastur frá øðrum kommunalum samstørvum, áhuga-feløgum ella privatum veitarum.

Stk. 3. Landsstýrismáðurin ásetir nærri reglur um góðkenning og treytir í sambandi við keyp av tænarastum sambært stk. 2.

Tey kommunalu samstarvini eru í dag veruleiki. Í Klaksvík er tað Klaksvíkar kommuna, sum hevur ábyrgdina av røktini og hinar kommunurnar í Norðoyggjum keypa so tænarasturnar frá Norðoyar bú- og heimatænastu.

Í Eysturoynni eru kommunurnar í trimum samstørvum. Eysturkommuna og Fuglafjørður eru saman, Skálafjørðurin – tað vil siga Runavíkar-, Nes og Stranda kommuna eru saman – og so er Eiðis kommuna í samstarvið við Sunda kommunu, Vestmanna og Kvívík.

Havnin er fyri seg, meðan kommunurnar í Sandoynni eru saman og tær í Suðuroynni eru saman.

Tað sama er við kommunum í Vágum. Tær eru saman í einari eind.

Fyri at røkja tær skyldur, sum landið hevði til fyri einum ári síðani fáa kommunurnar á leið 405 milljónir krónur í netto frá landinum.

Peningurin kemur frá forskatting av pensjónum og so eisini frá skatti frá teimum, sum sigla undir DIS og líknandi skipanum.

Fleiri móguleikar

Tænarasturnar, sum kommunurnar hava fingið álagt at veita, eru bæði at taka sær av eldri borgarum, sum ikki klára seg sjálvi, men eisini av øðrum heimatænastum, sum yngri fólk tørvar.

Kommunurnar kunnu veita ymiskar tænarastur. Tær kunnu veita pláss á røktarheimum, eldrasambýlum, í eldraíbúðum, umlættingarpláss og samdøgursendurvenjingarpláss.

Á røktarheimum og eldrasambýlum er fyrst og fremst ætlanin, at pensjonistar skulu búgva, men í serligum førum, har borgarar hava serligan tørv, kunnu eisini yngri fólk hysast á hesum stöðum.

Eru borgarar ella avvarðandi ónøgd við tænarasturnar, so ber til at kæra til kærunevndina undir almannaverkinum. Tað er sjálf avgerðin um tænarastuna sum kann kærast og tað skal gerast í seinasta lagi fyra vikur eftir at borgarin er kunnaður skrivliga um avgerðina.

Lógin, sum alto so hevur lagt eldra-røktina og heimatænasturnar til kommunurnar, skal endurskoðast í seinasta lagi í 2019.